

KÜLTERÜLETI SZUBURBANIZÁCIÓ ÉS SZEGREGÁCIÓ - PÉLDÁK VIDÉKI AGGLOMERÁCIÓK KONFLIKTUSAIRA

VASÁRUS GÁBOR

THE SUBURBANISATION AND SEGREGATION AT THE OUTSKIRTS - EXAMPLES OF
CONFLICTS OF THE HUNGARIAN AGGOMERATIONS

Suburbanization is one of the most important process in Hungary and because of the special settlement system of the country 26,1 % of migration went to the areas of outskirts, rather than into the main built up areas of incorporated settlements. These rural-urban fringes can be written as the conflict-ridden zones of fast changes of land use and social conditions. In order to examine how this process effect on local society we made a survey assessed 1800 households at the suburban zones of 4 cities, Győr, Hódmezővásárhely, Szeged and Zalaegerszeg.

According to answers this phenomenon caused strong differentiation between outskirts. Destinations with good accesability suffer from the consequences of gentrification and original landscape usually become displaced. The poor native residents cannot lobbying for their interests, as well as local governments often turn a blind eye on irregular landuse forms because of hoped tax revenue. Overall, the above divide local community into secluded groups.

Less attractive outskirts are target areas of the forced outmigration from the city of underclass, broken families and romani people. Some of these places can help them to stabilise their financial status, because of cheap utility costs. However habitats with worst conditioned infrastucture are slums and the residents there suffer from environmental inequality and they are completely vulnerable to landlords. The livelihood of marginal groups is often threatened at outskirts with renewing infrastructure due to transforming land use patterns, because the possibility of holiculture is a key element of their survival strategies.

BEVEZETÉS

A hazai településállomány fejlődését és a belső migrációt jelentősen meghatározó folyamat a szuburbanizáció, amely a hazai és nemzetközi településföldrajzi kutatások kiemelt területe. A szerzők feltárták a folyamat számos előnyét és negatív hatásait az közösségekre. A változások súlyos konfliktusokhoz vezethetnek, mivel átrendezik a helyi társadalom tradicionális rendszereit, viszonyait, és identitását (BROWN ET. AL. 2002, CSANÁDI ET. AL. 2002, DÖVÉNYI ET. AL. 1999, KOVÁCS 1999, KOK ET. AL. 1999. KOK 2000, SZIRMAI 2011, VÁRADI 1999).

A városias területhasználat, életmód és funkciók behatolnak a vidéki térbe, módosítva a helyi életmódot, jelentősen átalakulnak a társadalmi, környezeti és gazdasági jellemzők. A kialakuló fragmentált térszerkezet révén az eltérő érdekek ütközése folyamatos, így e város-vidék peremzóna leginkább

konfliktuszonaként jellemezhető (CSATÁRI ET. AL. 2013, PÓCSI 2011, TIMÁR 1993, TIMÁR ET. AL. 1999).

E konfliktuszóna gyakran a városhatáron belüli jelentkezik, mert az államszocializmus alatt a városokhoz csatolt, de a településmagtól fizikailag elkülönülő falvak és külterületeik máig őrzik rurális jellegüket, így kielégítik a költözni vágyók igényeit. Az agglomerációk településeinek belterületein nagymértékben megnő az ingatlanok ára, ezért egyre vonzóbbak lesznek e települések olcsóbb külterületei is (BAJMÓCY 2003, HARDI 2002, PÓCSI 2011, TIMÁR 1993).

A folyamat jelentőségét mutatja, hogy a hazai - budapesti agglomeráción kívüli - szuburbanizációs népességnövekmény 29,0%-a külterületeken és 26,1%-a egyéb belterületeken realizálódott (BAJMÓCY 2014). Ennek oka, hogy e területek nem csak a tehetősek számára jelentenek vonzó környezetű, alacsony költségű lakóhelyi alternatívát, de a városokba igyekvő hátrányos helyzetűeknek és a városból kiszorulóknak számára is lehetőséget biztosítanak az újrakezdésre. Jelentős differenciálódásuk és sajátosságaik révén a hazai településföldrajzi szakirodalomban folyamatosan növekszik a fejlődésüket vizsgáló publikációk száma (BAJMÓCY ET. AL. 2012, BALOGH 2012, BALOGH ET. AL. 2013, CSURGÓ 2013, KOVÁCS 2010, PÓCSI 2011).

A külterület olyan közigazgatási egység, amely a települések (város vagy falu) tömör területén, a belterületen kívül fekszik. A kül- és a belterület határa azonban jogi döntés eredménye, ezért nem feltétlenül követi pontosan a tömör beépítés területhasználatát (ERDEI 1942). Balogh András és Bajmócy Péter értelmezésének megfelelően a külterületeket olyan magányos, vagy átmeneti településtípusnak tekinthetjük, mely közigazgatásilag nem önálló, több házból áll, de nem rendelkezik zárt településmaggal, vagy ha igen az a lakó- és mezőgazdaságin túl magasabb szintű funkciókkal nem ellátott (BALOGH – BAJMÓCY 2011, BALOGH 2012).

Az államszocializmus alatt a külterületek az aprófalvakhoz hasonlóan hosszú hanyatláson estek át, 1989 után pedig jelentős differenciálódás zajlott le. A város felé igyekvők, és a városból kiszorulóknak beáramlása felbontotta a közösségi szálakat és hanyatlásnak indultak a kevésbé vonzó területek. A jó adottságú lokációkban megindult a magas státuszúak inváziójával a lakosság kicserélődése, vagy ipari funkcióváltás miatt az elnéptelenedés (BALOGH 2015).

Jelen elemzés, a szuburbanizációs folyamatból fakadó konfliktusokra és a szegregációra helyezve a hangsúlyt, két kérdést kíván megvizsgálni.

- Milyen hatótényezők befolyásolják leginkább a három csoport (helyi lakosok, tehetősek, és alacsony státuszú beköltözők) életvitelét?
- Mely különböző fejlődési útvonalak jellemzik ma a hazai szuburbiák eltérő településföldrajzi adottságú lakott külterületeit?

Az elemzés módszertani alapját a 2014. 06. 01 – 2015. 08. 27. között végzett lakosságárányosan rétegzett, szisztematikusan minden 4. lakást érintő kérdőíves felmérés adja. Ennek során a győri, zalaegerszegi, szegedi és

hódmezővásárhelyi település-együttesek lakott külterületein 1200, egyéb belterületein 600 háztartást mértünk fel. A felmérést terepbejárás egészítette ki, mely során a vizsgált külterületek ingatlanállományát, infrastrukturális állapotát és funkció-ellátottságát feltérképeztem. Majd az érintett önkormányzatok szakembereivel készült interjúkkal feltártuk a központi települések vezetésének kapcsolatát, fejlesztési elképzeléseit és napi rutinját a mintaterületek tervezési- és ellátási feladataiban.

A külterületeken a lakosság különösen ott szembesül a szuburbanizáció okozta nehézségekkel a legdirektebb módon, ahol megindul a korábbi funkciók és ezzel együtt a korábbi lakosság kiszorulása. A következőkben a felmérések eredményeinek kvantitatív értékelése helyett inkább a feltárt, legjellemzőbb konfliktusokat esettanulmányokon és a leginkább fejlődő, valamint slumosodó területek átalakulásán keresztül kívánom bemutatni.

1. KONFLIKTUSOK A MARGINALIZÁLÓDÓ KÜLTERÜLETEKEN

A szuburbanizáció során a tehetősök és a hátrányos helyzetűek beáramlása egyaránt konfliktusok kialakulását okozza, egyben az eredeti morfológia és a külterület történelmi településképének elvesztéséhez vezethet, mely folyamat végén a külterületnek csupán a területe kerül új hasznosításra (BALOGH 2015, TÓTH 2000). A rossz elérhetőségű külterületen a társadalom periferiájára szorultak élnek, mert e területek az olcsó megélhetés révén segítik anyagi stabilizációjukat. Ugyanakkor félok, hogy a jelenség modern szegénytelepek kialakulásához vezethet, hasonlóan a miskolci Lyukóvölgyhöz (KRISTÓF 2015, KOVÁCS ET. AL. 2003).

A legrosszabb környezeti adottságú és elérhetőségű külterületek a cigányok, vendégmunkások, elváltak és csonka családok városból történő kényszerű kitelepülésének célterületei olcsóságuk miatt. Ilyen új, önkéntes szegregátumok Zalaegerszegen Csáford, a győri agglomerációban Bőny - Páskum, Győr - Fazekasvermek, Pósdomb, Győrságpuszta és Ikrény - Dózsamajor, a szegedi agglomerációban Sándorfalva - Kövágódülő, és részben érintett Tiszasziget - Térvárpuszta. A tanyavilág differenciálódása is abba az irányba mutat, hogy a marginális csoportok és az alacsony nyugdíjú egyedülálló idősök térben koncentrálnak a legrosszabb elérhetőségű tanyákon (Bordány - Meződülő, Domaszék - Bojárhalom, részben Hódmezővásárhely - Kopáncs, Rárós).

Az ilyen területeken azonban a lakosság nem érzi különösebben rossznak a helyzetét, a többség szeret itt élni. Ők ebbe a helyzetbe szocializálódtak bele és az erős közösségek megszervezik a körülményekhez adaptált életmódjukat, megkönnyítve a nehézségek leküzdését. Ennek szemléletes példája Győrságpuszta, ahol a hátrányos helyzetű lakosok miután a földet művelő vállalkozás beszántotta a kertjeiket nekiálltak újra kiásni a vízelvezető árkot, majd apránként elkezdtek felújítani a felázott lakásokat. Bár lassan haladnak a közös cél összekovácsolta az addig apátiában élő közösséget.

A majorsági gazdasági épületek és cselédlakások állapota a szocializmus évei alatt hanyatlásnak indult, az épületek jelentős része már nem is áll (BALOGH ET. AL. 2012). A megmaradt cselédlakásokra azonban sajátos ellentmondás jellemző a mintaterületen. Mivel az épület közös tulajdon, vagy bérlemény a lakóknak nem érdeke foglalkozni az ingatlan külső állapotával. Ellenben a lakás belül sokszor kimondottan jó állapotú, mivel azt sajátuk érzik és hajlandóak rá költeni.

A majorsági szindróma (BALOGH 2015) és a slumosodás komplex jelenségét Táplánypuszta példáján keresztül mutatom be. A rendszerváltás után beköltözött szegény lakosság nem képes karban tartani a területet és megindult a hanyatlás, azonban a magántulajdonú ingatlanokat az önkormányzat nem tudja rendezni (1. kép). A csak részben elbontott egykori sertéstelep jelentős veszélyforrás, mivel a lakosság egy része az építőanyagok elhordásával egészíti ki bevételeit. Az úttól távolodva kimondottan leéltek az ingatlanok, az udvarok szemetesek, egy cselédház illegális áramvételezés miatt égett ki.

A helyi közösség viszonylag erős, a lakók a rossz elérhetőség és szűkös anyagi lehetőségeik miatt egymásra vannak utalva. Megindult egy elzárkózó és védekező, a reciprocitáson és a közös depriváltság-tudaton alapuló helyi közösség kialakulása, ezért a stabilan fejlődő faluban lakókkal szinte már minden kapcsolata megszűnt az itt élőknek. Magas az alkohol-problémákkal küzdők száma, a legtöbb helybéli időszakosan vagy tartósan munkanélküli.

A majorok, a TSZ-lakótelepek és zártkertek egy része jó elérhetőségű és rendelkezik megfelelő tartalékterületekkel, így vonzó az ipari szuburbanizáció számára. A tőkeerős vállalkozások valamint a nagybirtokosok üzemei kiszorítják az ingatlanpiacról a helyi lakókat és megindul a szelektív elvándorlás a zaj-, és környezetszennyezés miatt (Abda – Pillingérpuszta, Győr – Somosmajor, Sashegypuszta). Az ilyen külterületeken – például Somosmajorban – csak az idős és cigány népesség marad meg. Ők képtelenek elköltözni, hiszen a környezeti igazságtalanság által sújtott területeken eladhatatlanná vált lakóházaik miatt csapdahelyzet alakul ki.

1. kép: Táplánypuszta és Győrságpuszta

Picture 1. Táplánypuszta and Győrságpuszta manors

Forrás: a szerző fotói

Az agrárium is hozzájárulhat a külterületek pusztulásához, mert az iparnövény-termelés földigénye érdekében beszántják azokat. A tájképi degradáció mellett a por, az allergén növények megjelenése és a permetezőszerek oly mértékben rontják az életminőséget, hogy a lakók és kertművelők feladják kertjeiket-nyaralóikat. Az egykori szőlőhegyekből, zártkertekből és majorokból visszamaradt telkek tanyaszerű szigeteket képeznek a szántókban (Pér – Sótóidűlő, Győrújfalú – Mártonháza), Pázmándfalú - Bercelen már csak egy elköltözni képtelen egyedülálló anya és két gyermeke maradt lakóként.

A majoroknál az állattartás helyébe lépő iparnövény-termelés feleslegessé teszi a legtöbb pusztai épületet, a lakók elvesztik munkahelyüket. Sok ilyen esetben a tulajdonos mindent megtesz, hogy megszüntesse a lakott helyet. Két ilyen esetben arról is beszámoltak, hogy bár a lakosok saját erőből elkezdtek tatarozni a cselédlakásokat a tulajdonos azonban visszabontatta a munkákat. Az ott élő, napszámos foglalkozású lakók csak a környező föld tulajdonosának engedélyével fogadhattak vendégeket, családtagokat, mondván, a major bevezető útja is az ő tulajdona (nem igaz). Sok beszámoló szinte már egy archaikus földesúr-jobbágy relációhoz mérhető kiszolgáltatottságot írt le, hiszen a munka, a lakhely, a közlekedés és az uzsorahitel is az őket elűzni szándékozó tulajdony kénye-kedvéhez láncolta a családokat. A válaszadók anonimitásának megőrzése miatt e területek neve nem kerül közlésre.

2. SZEGREGÁCIÓ A FIZIKAILAG MEGÚJULÓ KÜLTERÜLETEKEN

A külterületek társadalmi viszonylag homogén volt a rendszerváltásig, a kertségében és szőlőhegyekben maga a kerti lét – kerti tudat volt a csoportalkotó közös pont, míg a bányákban, majorokban és őrházaknál a közös munka fogta össze a közösséget, az üdülőkben és zártkertekben is kialakult sajátos *genus loci* (BALOGH 2015, KRISTÓF 2015, ÓNODI ET. AL. 2002). A hazai szuburbanizáció kiteljesedésével azonban a külterületekre is megindult a középosztály kiáramlása. E csoport számára vonzó volt a relatíve jó környezet, a lazább szabályozás, a telkek nagy mérete és viszonylagos olcsósága (KOVÁCS 1999, TIMÁR ET. AL. 2000).

Mivel megnő a tehető háztartások száma, vidékdszentifikációs folyamat indul be. A korai beköltözők által javul a terület hírneve, ez újabb lakókat vonz oda, amivel felverik az ingatlanárakat. Érdekérvényesítő képességük révén az újonnan érkezők elkezdik a lakóhely képét saját vidékimázs-konceptiójukhoz alakítani, amiben a terület nem termőföld, csak az idealizált vidékkép díszlete. E „tájkép-fetiszizmus” hozzájárulhat a hagyományos területhasználat és ezzel a régi lakók kiszorításához (CSURGÓ 2013, STOCKDALE 2010, SZIRMAI 2011, VÁRADI 1999).

A népességüket növelni képes külterületeken a beköltözés csak a házak kis részének megújításához járul hozzá, mert inkább a hézagok és tartalékterületek beépítése a jellemző. Mindegyik mintaterületen jelen volt az illegális építkezés

és lakásbővítés tájba nem illeszkedő ingatlanokkal, ami rontja a területek egyik vonzerejét, a környezeti szépséget (CLOUT 1976, VÁRADI 1999). A több száz m² alapterületű inatlanokkal való beépülés azért is hátrányos, mert a későbbi területrendezést és út-szélesítést ellehetetleníti (Zalaegerszeg – Jánka, Győr – Kishegy). Az önkormányzatok, azonban az remélt adóbevételek és a már amúgy is kaotikus településkép miatt egyszerűen szemet hunynak a jogszerűtlen tevékenységek jelentős része felett.

Az infrastruktúra a népességüket intenzíven növelő külterületeken nagyobb terhelés alá kerül, mint amekkora annak tervezett kapacitása és drasztikus ütemben romlik állapotuk. Jellegzetes gond a vízelvezető árkok betemetése a kert növelése vagy a kocsifeljárók készítése érdekében, ezzel a padkákat valamint a földutakat teszik még inkább járhatatlanná a csapadékos időszakokban (Győr – Kertváros, Győr – Nagyhegy, Szeged – Marostó, Domaszék – Zártkert). Szerencsétlen módon a lakosok ezt a kérdést az utak önkényes lezárásával – zsákutcásításával törvénytelen módon próbálják kezelni. Ezzel viszont a más utcákban élőknek rendkívüli nehézségeket okoznak, hisz olykor több km hosszú kerülőt kell tenniük (Győr – Górédülő, Győrújbarát – Paperdő, Nyúl – Nyúlhegy, Vámosszabadi – Győri út).

Zalaegerszeg – Budai-völgyben nem csak az eredeti lakosságot szorították ki a betelepedők, de az ingatlanállomány is szinte teljesen kicserélődött. Egy 1990 óta ott élő alacsony státuszú férfi saját magát „utolsó mohikánnak” nevezte, hiszen már csak egyedül ő maradt meg a jóval gazdagabb új lakosság gyűrűjében az eredeti lakosokból és már csak ő műveli meg szőlőjét. Számára legalább akkora stressz-forrás a dédszülők szőlőseinek elvesztése, mint a kirekesztettség érzése.

A szuburbán lakhelyváltók általában megőrzik korábbi lakóhelyük kapcsolatait és szociális hálójuk a városhoz kötődik. Nehezen integrálódnak az új közösségbe, annak nem képzik részét, legfeljebb közvetlen szomszédjaikkal van kapcsolatuk. A külterület számukra csak alvó-település, melynek közössége indifferens, de könnyen tudnak lobbizni erős érdekérvényesítő-képességük révén. A helyiek viszont nem képesek érvényesíteni érdekeiket, ahogy egy zalaegerszegi interjúalany megfogalmazta: „Úgy hiszik, nincs beleszólásuk ezért akkor sem fejtenek ki véleményt, ha kérdezik őket”. Inkább elzárkóznak és egyfajta védekező reakcióként akadályozzák a „gyüttmentek”, „audisok” életét, többek között például zavarják a forgalmat, hajnalban végeznek munkálatokat.

A lakókra jellemző csendes beletörődés sokszor a szociális helyzetre vezethető vissza. A városból a magas rezszi vagy a hitelproblémák miatt kiszoruló és a korábban magasabb státuszú, de némileg lecsúszott nyugdíjas lakók „a külterületeken tulajdonképpen elbújnak szegyenükben”, ahogy a Zalaegerszegi interjúalany fogalmaz. Nem kérnek önkormányzati, vagy társadalmi segítséget akkor sem, ha erre égető szükségük van. Emiatt gyakori, hogy lakhatásra alkalmatlan, téliesítetlen nyaralókban találunk nyugdíjas és hátrányos helyzetű háztartásokat, akikről a szociális ellátó rendszer és a helyi közösség semmilyen információval nem rendelkezik.

A fejlesztési ellentétekre kiváló példa a csatornázás. Az eredeti lakosság, valamint a városból kiszorulóknak számára a külterületek az olcsó életvitel miatt vonzóak, megélhetési stratégiájuk központi eleme a költségek minimalizálása (KOVÁCS ET. AL. 2003, TÍMÁR 2001). Hódmezővásárhely – Kishomokon, a kiszorultak számára rendkívül nagy érvágás a 70000 Ft-os kötelező hozzájárulás a csatornázásra, valamint a belterületbe vonás után fizetendő ingatlanadó. Emiatt sok válaszadó úgy gondolja kénytelen lesz elköltözni, ez a vélemény gyakori Szeged – Marostó és Bóny – Szőlőhegy esetében is.

A belterületbe vonás a tehetőseknek kedvező, hiszen az ingatlanok értéke nő, javul az infrastruktúra, azonban a gyakran százezres költségek meghaladják a helyiek képességeit. Sokszor már a téma felvetésére is heves ellenséges reakciókat kaptunk a válaszadóktól, hiszen ők képtelenek lennének helyben maradni ilyen átsorolás esetén (Domaszék – Zártkert, Győr – Banai úti kertek, Kertváros, Sándorfalva – Kővágó dűlő, Vámoszabadi – Zártkert, Zalaegerszeg – Becsali út, Luka).

A szegregáció fokozódását tovább segíti, hogy hazánkban a szuburbanizációs lakhelyválasztásban magas a személyes kapcsolatok szerepe (BAJMÓCY 2000). Ezért egy utcába, vagy utcaszakaszra hasonló státuszú lakók költöznek be, akik zárt téralkotó csoportot alkotnak a külterületeken. Az első kitelepülő jó hírnevét viszi a tájnak és kollégáik, ismerőseik költöznek később ki. Ennek megfelelően voltak tanárok, orvosok és rendőrök által dominált külterületi részek. Fokozza a jelenséget, ha a házak csoportokba rendeződnek, mert erősebb az elkülönülés (Győr – Kertváros, Vámoszabadi – Zártkert), Győrzámoly – Solinka dűlőn pedig kizárólag rendvédelmi alkalmazottak élnek a teljesen körbe épült egykori rendőrdűlő tavánál.

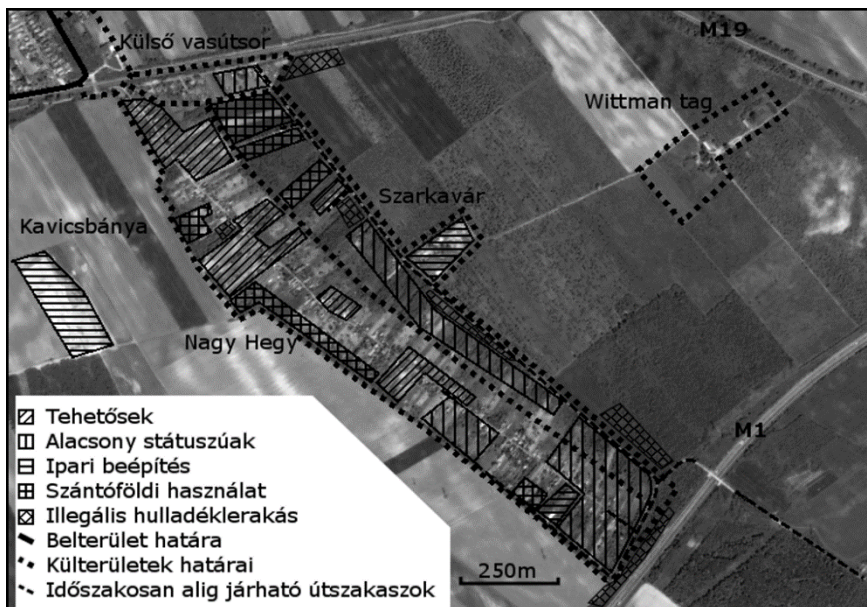
Győrszentiván délkeleti peremén három összekapcsolódó külterületen (Külső Vasútsor, Nagyhegy, Szarkavár) keresztül a szuburbanizációs folyamatok különböző hatásainak térbeliségét vizsgálva összegezhetőek a részfolyamatok. A vasútállomás és a helyi városi buszmegálló közelsége miatt nagyszámban költöztek ki a területekre a városból jellemzően a közeli ipari parkban foglalkoztatott szakképzett, jó keresetű dolgozók. A Nagyhegy e részén fel lett újítva 2007-ig az úttest, a közvilágítás és kiépült a csatorna. Ugyanakkor a legtöbb szabad telek beépült, elveszett a korábbi szőlős jelleg és már a beköltözők is élesen ellenzik, hogy további családok telepedjenek itt le.

A szőlőhegy közepe zártkertesedő, ritkábban lakott terület. Vegyesen találunk itt tehető és hátrányos helyzetű csoportokat. Itt fennmaradt a hagyományos szőlős-gyümölcsös kultúra és sok több, mint 100 éves vincellér-lak került felújítása, de számtalan – hétvégi háznak készült – komfort nélküli épületben is laknak. Az út végén, és a földutas Szarkavárban csoportosulnak az idősek, elesett- és halmozottan hátrányos helyzetű lakosok (2. kép). Rossz állagú egykori hétvégi házakban laknak, itt már az utak alig járhatóak, mellettük illegális személtlerakás zajlik, közvilágítás nincs vagy hiányos és részben emiatt állandóak a betörések. A kertek műveletlenek, hiszen 3 km-re megálló buszok miatt – mint az gyakori a szuburbiákban – a városba való ingázás elveszi azt az

időt, amit a kertművelésre tudnának szánni, pedig ide költözésük fő oka pont a kertművelésből származó szerény jövedelem-kiegészítés vágya volt (CSORDÁS 1993, KOVÁCS ET. AL. 2003).

Mindössze 300m-es távolságokban is rendkívül nagy a differencia a lakosság státuszában és az épített környezet minőségében a bemutatott területen. Ez erőteljes polarizációt okoz, ami miatt alig beszélhetünk közösségről, így sem a tehetős beköltözők, sem a városból kiszorulóak, sem a helybeli származásúak nem részesülhetnek a szuburbanizáció lehetséges pozitívumaiból. Mivel a fő vonzerőt a külterületeken a jó elérhetőség mellett a rurális településkép jelenti a további urbanizálódás ellentétben a kiköltöző és a helyi lakók elvárásaival, idővel a betelepülők még a helyieknél is jobban ellenzik a további népességnövekedést (CSURGÓ 2013, VÁRADI 1999).

2. kép. Győr dél-keleti külterületeinek területhasználati változásai
Picture 2. Landuse changes of outskirts at south-eastern fringe of Győr

Forrás: saját szerkesztés, a műholdkép forrása: Google Earth

ÖSSZEGZÉS

A szuburbán zónák külterületeire jellemző intenzív beáramlás egyaránt köthető a marginális csoportok és magas státuszúak beáramlásához, gyakran a két csoport egyszerre költözik egy-egy felkapott lakóhelyre. E folyamat számtalan pozitívummal jár, megújul az infrastruktúra, az ingatlanállomány, nő a népesség és jelentős adóbevételek keletkezhetnek. Ugyanakkor a helyi lakosság számára a változások számtalan konfliktust generálnak, túlterhelté válik az infrastruktúra, mindennapos a jogszerűtlen területhasználati módosítás és

építkezés, de a remélt adóbevételek reményében szemet hunynak számtalan szabálytalanság felett az érintett önkormányzatok.

A szegregáció az érintett külterületeken egyszerre csökken és nő. A külterületeken belül jelentősen csökken az elkülönülés, mert a lakók vegyesen költöznek be az éppen eladó telkekre. Ugyanakkor a kedvező adottságú területeken dzsentrifikációs jellegű folyamat indul be és az újak kiszorítják a régi lakókat. Ellenben a kevésbé vonzó lakóhelyeken a hátrányos helyzetűek beáramlásával slumosodás jelentkezik. Különösen a majorokban magas a hátrányos helyzetű csoportok aránya és teljesen kiszolgáltatottak a földtulajdonosok irányába. A nagyobb lélekszámú külterületeken az alacsony státuszú népességre jellemző önkéntes elkülönülés és az érdekérvényesítő képesség hiánya miatt a szuburbanizáció hátrányait élük meg és előnyeiből nem részesülnek.

Az önkormányzatok e jelenségeket nem tudják kezelni, mert egyrészt anyagi lehetőségük nincs rá, másrészt már a problémák felméréséhez sincs elegendő információjuk a helyi lakosok beletörődő elzárkózása és a statisztikai adatbázisok hiánya miatt. Ezért a településföldrajznak kitüntetett szerepe lehet a külterületi szuburbanizáció sok előnye ellenére fennálló számtalan konfliktus megoldását célzó gyakorlati beavatkozásokat megalapozásában.

IRODALOM

- BAJMÓCY P.** (2000): A vidéki szuburbanizáció Magyarországon, Pécs példáján. Tér és Társadalom, 2-3. pp. 323-330.
- BAJMÓCY P.** (2003): Sikeresek, de falvak? Nagyvárosaink néhány egyéb belterületének fejlődése 1980-tól napjainkig. In: Kovács T. (szerk.): A vidéki Magyarország az EU-csatlakozás előtt. VI. Falukonferencia. MTA RKK – MRTT, Pécs, pp. 160-165.
- BAJMÓCY P. – BALOGH A.** (2012): Egykori majorok tipizálása Vas megyei példakon. Földrajzi Közlemények, 136. 2. pp. 165-181.
- BAJMÓCY P.** (2014): A szuburbanizáció két évtizede Magyarországon. In: Kóródi T. – Sansumné Molnár J. – Siskáné Szilasi B. – Dobos E. (szerk.): VII. Magyar Földrajzi Konferencia kiadványa. Miskolci Egyetem Földrajz Intézete, Miskolc-Lillafüred, pp. 25-35.
- BALOGH A. – BAJMÓCY P.** (2011): Majorok a Nyugat-Dunántúlon. Savaria University Press, Szombathely, p. 126.
- BALOGH A.** (2012): A külterületek településföldrajzi vonatkozásai. Nyugat-Magyarországi Egyetem Savaria Egyetemi központ Tudományos közleményei 19. (Természettudományok 14). NYME Kiadó, Szombathely, pp. 127-138.
- BALOGH A. – CSAPÓ T.** (2013): Manors and scattered farms: special settlement forms of outskirt areas in Hungary. Revija Za Geografijo / Journal For Geography, 8. 2. pp. 81-94.

- BALOGH A.** (2015): Aprófavak és majorok: településföldrajzi hasonlóságok és különbségek. Településföldrajzi tanulmányok, 4. 2. pp. 24–43.
- BROWN, L. D. – SCHAFFT, K. A.** (2002): Population deconcentration in Hungary during the post-socialist transformation. *Journal of Rural Studies*, 18. 3. pp. 233-244.
- CSANÁDI G. – CSIZMADY A.** (2002): Szuburbanizáció és társadalom. – In: Tér és társadalom, 16. 3. pp. 27–55.
- CSATÁRI B. – FARKAS J. Z. – LENNERT J.** (2013): Land use changes in the rural-urban fringe of Kecskemét after the economic transition. *Journal of Settlements and Spatial Planning*, 4. 2. pp. 153–159.
- CLOUTH, H. D.** (1976): *Rural geography: an introductory survey*. Pergamon, Oxford. 204 p.
- CSORDÁS L.** (1993): Zártkertek és üdülők a szolnoki agglomerációban. In: Tóth J. (szerk.): *A Szolnoki Agglomeráció*. MTA RKK. Pécs, pp. 254–263.
- CSURGÓ B.** (2013): Vidéken lakni és vidéken élni: A városból vidékre költözők hatása a vidék átalakulására: a város környéki vidék. *Argumentum Kiadó*, Budapest. p. 291.
- DÖVÉNYI Z. – KOVÁCS Z.** (1999): A szuburbanizáció térbeni-társadalmi jellemzői Budapest környékén. *Földrajzi Értesítő*, 48. 1-2. pp. 33–57.
- ERDEI F.** (1976): *Magyar tanyák*. Akadémiai Kiadó, Budapest. 270 p.
- HARDI T.** (2002): Szuburbanizációs jelenségek Győr környékén. *Tér és Társadalom*, 16. 3. pp. 57–83.
- KOK, H. – KOVÁCS Z.** (1999): The process of suburbanization in the agglomeration of Budapest. *Netherlands Journal Of Housing Aan The Built Environment*. 14. 2. pp. 119-142.
- KOK, H.** (2000): Migration from the city to the countryside in Hungary and Poland. *GeoJournal*, 49. pp. 53-62.
- KOVÁCS A. D.** (2010): Kecskemét-Méntelek – a sajátos helyzetű, tanyás városrész – településkörnyezeti jellemzői és társadalmának jövőbeni elképzelései. Szabó V. - Fazekas I. (szerk.): *II. Települési Környezeti Konferencia*. Debreceni Egyetem Tájvédelmi és Környezetföldrajzi Tanszék, Debrecen, pp. 49–54.
- KOVÁCS K. – VÁRADI M. M.** (2003): Hozzászólás egy nem létező tanyavítához. In: Kovács T (szerk.): *A vidéki Magyarország az EU-csatlakozás előtt: VI. Falukonferencia*. MTA RKK – MRTT, Pécs, pp. 279-285.
- KOVÁCS Z.** (1999): A szuburbanizáció jellemzői a budapesti agglomerációban. (Esettanulmányok). *Földrajzi Értesítő*, 48. 1-2. pp. 93-126.
- KRISTÓF A.** (2015): Adalékok Miskolc külterületeinek sajátosságaihoz. *Településföldrajzi tanulmányok*, 4. 2. pp. 55–67.
- ÓNODI G. – CROS KÁRPÁTI ZS.** (2002): A kertségek és keltkultúra eredete, alakulása Magyarországon. *II. Falu-Város-Régió*, 4. 3. pp. 12-15.

- PÓCSI G.** (2011): Land Use Change of the 'Small Hobby Gardens' in the Peri-Urban Area of Szeged, Hungary. *Forum geografic*, 10. 2. pp. 312–321.
- STOCKDALE, A.** (2010): The diverse geographies of rural gentrification in Scotland. *Journal of Rural Studies*, 26. 1. pp. 31–40.
- SZIRMAI V.** (2011): Urban sprawl in Europe: An Introduction. In: Szirmai V. (szerk.): *Urban Sprawl in Europe: Similarities or Differences?* Aula Kiadó, Budapest, pp. 15-44.
- TIMÁR J.** (1993): A városok körüli rurális peremzóna átalakulásának néhány sajátossága az alföldön. In: Kovács T. (szerk.): *Kiút a Válságból. II. falukonferencia.* MTA RKK, Pécs. pp. 303-308.
- TIMÁR J.** (2001): A háztartási „túlélési stratégiák” területi szempontú kutatásának néhány elméleti kérdése és empirikus eredménye az átmenet időszakában Magyarországon. In: Ekéné Z. I. (szerk.): *10 éves a Debreceni Egyetem Társadalomföldrajzi és Területfejlesztési Tanszéke. DE Társadalomföldrajzi és Területfejlesztési Tanszék, Debrecen,* pp. 209-218.
- TIMÁR J. – VÁRADI M. M.** (2000): A szuburbanizáció egyenlőtlen területi fejlődése az 1990-es évek Magyarországon. In: Horváth Gy. – Rechnitzer J. (szerk.): *Magyarország területi szerkezete és folyamatai az ezredfordulón.* MTA RKK, Pécs. pp. 153–176.
- TIMÁR J. - BAUKÓ T.** (1999): A "város-vidék peremzóna" néhány sajátossága és szerepe az alföldi városok átalakulásában. *Alföldi tanulmányok*, 17. pp. 94–111.
- TÓTH Z.** (2000): Településkörnyezet II. Az épített környezet In: Enyedi Gy. (szerk.): *Magyarország településkörnyezete.* MTA, Budapest, pp. 151-186.
- VÁRADI M. M.** (1999): Hová megyünk lakni? Szuburbanizációs minták és konfliktusok a budapesti agglomeráció budai oldalán. Esettanulmány. In: Barta Gy. – Beluszky P. (szerk.): *Társadalmi-gazdasági átalakulás a budapesti agglomerációban.* MTA RKK, Budapest, pp. 115-129.